

اثرات اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیرساختی گردشگری بر جامعه میزبان از نگاه مسئولان و مردم محلی (مطالعه موردی: روستاهای افرینه، پران پرویز و ولیعصر شهرستان پلدختر)

سجاد بازوند^۱، ته‌مین‌ه دانیالی^{۲*}، بهرام آزاد بخت^۳، بتول باهک^۴ و سیمین ارمغان^۵

۱. دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۲. دانشیار گروه برنامه ریزی روستایی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۳. استادیار گروه ژئومورفولوژی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۴. استادیار گروه آب و هواشناسی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۵. استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۲۹

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>دوره ۲، شماره ۸، تابستان ۱۴۰۱ صص ۸۴-۹۷ DOR:20.1001.1.27173747.1401.3.8.6.3</p>	<p>امروزه گردشگری به عنوان یکی از مهم‌ترین صنعت‌های اقتصادی در سرتاسر دنیا شناخته می‌شود که رشد و گسترش آن اثرات بسیار زیادی بر جامعه محلی می‌گذارد. این پژوهش با هدف بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیرساختی گردشگری بر جامعه میزبان از نگاه مسئولان و مردم محلی در روستاهای شهرستان پلدختر انجام شده است. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از حیث ماهیت و روش انجام کار توصیفی-تحلیلی است که به دو روش مطالعه کتابخانه‌ای و پیمایشی میدانی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش را دو گروه مسئولین و مردم محلی تشکیل داده‌اند. در گروه اول تعداد ۳۰ نفر از مسئولین شهرستان و مسئولین روستاهای مورد مطالعه با استفاده از فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه انتخاب گردید. همچنین در گروه مردم محلی براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ جمعیت سه روستای افرینه، پران پرویز و ولیعصر برابر با ۴۰۸۴ نفر بوده است که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۵۱ نفر به عنوان حجم نمونه به صورت تصادفی طبقه‌بندی شده انتخاب گردید. جهت تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش از آزمون تی تک نمونه‌ای، آزمون دانکن و تحلیل مسیر استفاده شده است. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که مهم‌ترین اثر گردشگری از نگاه مسئولین بر جامعه میزبان بر بعد اقتصادی با میانگین ۳/۵۴۴ است ولی از نظر مردم محلی بیشترین تأثیر بر بعد کالبدی با میانگین ۳/۲۲۴ است. نتایج تحلیل مسیر نشان داد که بعد اقتصادی با مقدار اثر کلی ۰/۷۳۴ بیشترین تأثیر را بر توسعه روستایی جامعه میزبان داشته است و بعد کالبدی با مقدار اثر کلی ۰/۳۲۱ کم‌ترین تأثیر را داشته است. همچنین نتایج آزمون میزان اثرگذاری گردشگری بر ابعاد مختلف در روستاهای مورد مطالعه متفاوت بوده است.</p> <p>کلید واژه‌ها: گردشگری، اثرات گردشگری، مردم محلی، مسئولین، شهرستان پلدختر.</p>

Email: t.daniali@yahoo.com

*نویسنده مسئول:

ارجاع به این مقاله: بازوند، سجاد؛ دانیالی، ته‌مین‌ه؛ آزادبخت، بهرام؛ باهک، بتول؛ و ارمغان، سیمین. (۱۴۰۱). اثرات اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیرساختی گردشگری بر جامعه میزبان از نگاه مسئولان و مردم محلی (مطالعه موردی: روستاهای افرینه، پران پرویز و ولیعصر شهرستان پلدختر)، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۳(۸)، صص ۸۴-۹۷.

مقدمه

امروزه گردشگری به عنوان یک ابزار بسیار توانمند، در تغییر و شکل‌دهی محیط پیرامون نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند (راستای و همکاران، ۱۴۰۰: ۵۸)؛ که از جمله جریان‌هایی می‌باشد که به نحو احسن ترکیب امور اجتماعی و فرهنگی با فعالیت‌های اقتصادی را بیان می‌کند (جوان، ۱۴۰۰: ۷۰). گردشگری به عنوان یکی از بخش‌های مهم در جهان امروز در رشد و توسعه اقتصادی بسیاری از کشورها نقش مؤثری دارد که منافع اقتصادی آن نصیب جوامع محلی نیز می‌شود (صادقی، ۱۴۰۰: ۵۶). گردشگری سریع‌ترین صنعت در حال رشد در جهان است و بسیاری از مناطق روستایی ظرفیت مناسب برای جذب گردشگران را دارند (امینی کاشانی و علی‌الحسابی، ۱۴۰۰: ۹۰). یکی از شاخه‌های مهم گردشگری، گردشگری روستایی است. گردشگری روستایی ترکیبی از مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مناطق روستایی است. ارتباط نزدیکی با مردم، فضا و محصولات دارد و تأثیرات منحصر به فردی بر محیط زیست و رشد اقتصادی دارد (Yang et al, 2021: 35). توسعه گردشگری در روستاها می‌تواند باعث رشد سریع اقتصادی، ایجاد مشاغل بیشتر و بهبود کیفیت زندگی ساکنان شود. با این حال، معایب آن شامل آسیب‌های زیست‌محیطی، کاهش منابع محلی و بارگذاری بیش از حد زیرساخت‌ها است (Kevin Lo et al, 2019: 322).

در حال حاضر کشورهای مختلف برای توسعه گردشگری روستایی اهمیت زیادی قائل هستند و تعداد کمی از مناطق روستایی در زمان کنونی در توسعه محصولات گردشگری روستایی، استفاده از مناظر طبیعی و منابع فرهنگی محلی برای توسعه گردشگری میراث، گردشگری فرهنگی، اکوتوریسم و گردشگری سیر و سیاحت تلاشی نکرده‌اند (Chi, & Han, 2021: 2). توسعه فعالیت‌های گردشگری روستایی می‌تواند به کاهش برخی از مشکلات به وجود آمده، مانند نرخ بالای بیکاری، مهاجرت روستایی و وابستگی به بخش اولیه کمک کند (Lopez-Sanz et al, 2021: 2)؛ و موجب رونق اقتصادی و پایداری زندگی در جوامع روستایی گردد و به ثبات فرهنگ، سنت‌ها و اقتصاد جوامع محلی و ارتقا کیفیت مناطق روستایی کمک می‌کند (عظیمی و علیدوست، ۱۳۹۹: ۴۶۸). با رونق گردشگری در مناطق روستایی روزانه شاهد اثرات مثبت و منفی فراوانی در سطح روستاهایی که روزانه میزبان گردشگران مختلف داخلی و خارجی فراوانی هستند می‌باشیم. این اثرات در بسیاری از موارد موجب رشد و توسعه روستایی می‌گردد و در گاهی اوقات نیز سبب برهم خوردن تعادل محیطی و مشکلات زیست‌محیطی در سطح روستاها می‌گردد. بنابراین یافته‌های این پژوهش می‌تواند از یک سو به سیاستگذاران برای توسعه سیاست‌های تطبیقی و از سوی دیگر به سرمایه‌گذاران برای ترغیب در سرمایه‌گذاری کمک کند. همچنین جامعه میزبان هم با درک بیشتر در جهت منافع خویش به حمایت از گردشگری پردازد. شهرستان پل دختر یکی از شهرستان‌های استان لرستان است که از طبیعت بسیار زیبا و بکر، موقعیت مناسب و قرار گرفتن به عنوان مرز بین دو استان خوزستان و لرستان و داشتن آب و هوای بسیار مناسب و مکان‌ها و تالاب‌های بسیار جذاب و دیدنی یکی از مهمترین شهرستان‌های استان لرستان در زمینه گردشگری است. همچنین روستاهای این شهرستان نیز از پتانسیل بسیار بالا جهت جذب گردشگر و مسافران دارد و همچنین تعدادی از این روستاها به عنوان روستاهای نمونه گردشگری شناخته شده‌اند و به عنوان روستاهای گردشگری ثبت شده‌اند. پرداختن به این موضوع که رونق گردشگری در این روستاها تا چه اندازه در زندگی مردم روستایی تأثیرگذار بوده است و اثرات مثبت و منفی گردشگری در این روستاها تاکنون تا چه اندازه می‌تواند موجب توسعه پایدار این روستاها و یا برعکس عدم توسعه پایدار این روستاها گردد

اثرات اقتصادی، اجتماعی.../بازوند و همکاران

مسأله‌ای است که این پژوهش برآن است تا با بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیرساختی گردشگری بر جامعه میزبان از دید مسئولین و مردم محلی به آن پاسخ دهد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

گردشگری روستایی به عنوان یک فعالیت تفریحی، اجتماعی در اواخر قرن هجدهم در انگلستان شکل گرفت (کرمی و همکاران، ۱۳۹۹: ۷۹۰). گردشگری روستایی به عنوان وسیله‌ای برای احیاء توسعه اجتماعی-اقتصادی یا برای احیاء کاهش بهره‌وری روستایی توصیف می‌شود (Rosalina et al, 2021: 135). گردشگری به طور کلی یک رویکرد قابل توجه برای ارتقاء توسعه اقتصادی، به ویژه برای مناطق روستایی عقب مانده بدون گزینه‌های احیاء جایگزین در نظر گرفته می‌شود. با این حال، همگام با رشد اقتصادی و توسعه سریع شهرنشینی مدرن، حفاظت از مناطق روستایی باستانی و سبک زندگی ناب روستایی به یک چالش جهانی تبدیل شده است و کشاورزی سنتی و آداب و رسوم عامیانه روستایی به ویژه در کشورهای در حال توسعه به تدریج در حال از بین رفتن هستند (Chi, & Han, 2021: 2). در مواجهه با چنین شرایطی، گردشگری روستایی به عنوان یک استراتژی توسعه مؤثر برای مناطق روستایی چه در کشورهای در حال توسعه و چه در کشورهای توسعه یافته، در بین محققان برای بهره‌وری انرژی و پایداری اکولوژیکی محبوب شده است (Wang et al, 2021: 3).

در حال حاضر، تحقیقات گردشگری روستایی بر کاوش دولت محلی در مورد نقش و عقلانیت بخش مدیریت مشترک در بخش گردشگری متمرکز است. برخی از مطالعات گردشگری روستایی بر تأثیر گردشگری بیش از حد بر محیط زیست بوم محلی و نارضایتی ساکنان محلی تمرکز دارند (Yang et al, 2021: 35). در عین حال، تحقیقات گردشگری روستایی به سهم درآمد گردشگری در فقرزدایی و ایجاد اشتغال توجه بیشتری دارد (Fotiadis et al, 2019: 3).

دهقانی و عادل ساردوئی (۱۳۹۷)، تأثیر توسعه گردشگری روستایی را بر مؤلفه‌های فرهنگی ساکنان روستایی مطالعه کردند و به این نتیجه رسیدند که تأثیر گردشگری روستایی بر شش مؤلفه سبک پوشش، مصرف غذا، مصرف گرایی، ارتباطات خانوادگی، زبان و گویش بومی و مشارکت و احساس امنیت است. بیشترین تأثیر فرهنگی گردشگری بر دو مؤلفه گسترش مصرف گرایی و سبک پوشش روستائیان بود. همچنین نتایج نشان داد که توسعه گردشگری نه تنها کمکی به تداوم فرهنگ بومی در روستاهای مورد مطالعه نکرده است، بلکه تهدیدهایی نیز برای آن به همراه داشته است. ابراهیمی کوهینه و یعقوبی (۱۳۹۹)، در مطالعه‌ای که در مناطق روستایی طبقه در رابطه با اثرات اجتماعی و اقتصادی گردشگری از نگاه مردم روستایی پرداختند به این نتیجه دست یافتند که اثرات اقتصادی گردشگری بیشتر از اثرات اجتماعی در روستاهای مورد مطالعه بوده است ولی هنوز با ظرفیت‌های گردشگری روستاهای منطقه فاصله زیادی دارد. صفری علی اکبری و صادقی (۱۳۹۹)، در مطالعه‌ای به بررسی اثرات گردشگری در سکونتگاه‌های پیراشهری در شهرستان ایذه پرداختند. نتایج به دست آمده نشان داد که بیشترین تأثیر اقتصادی بر روی افزایش فرصت‌های شغلی در روستاهای مورد مطالعه بوده است. همچنین در بعد کالبدی نیز مهم‌ترین تأثیر بر روی شاخص نگهداری و مرمت آثار تاریخی بوده است. همچنین نتایج این مطالعه نشان داد که رونق گردشگری در این منطقه موجب افزایش تعاملات روستا-شهری شده است. مرادی و احمدوند (۱۳۹۹)، در مطالعه‌ای به بررسی اثرات گردشگری بر اشتغال زنان کشاورز در روستاهای شهرستان بویراحمد پرداختند. نتایج به دست آمده نشان داد که عوامل تولیدی بیشتر سهم را در اشتغال زنان داشته است و عوامل اجتماعی کم‌ترین سهم داشته‌اند. شیبانی‌نیا و عبدالهی (۱۴۰۰)، در مطالعه‌ای به بررسی اثرات گردشگری روستایی در

راستای توسعه پایدار انجام دادند و به این نتیجه دست یافتند که برای رسیدن به توسعه پایدار می‌بایست برنامه‌ریزی گردشگری به اندازه کافی متمرکز باشد. بر همین اساس لازم است که گردشگری در همه ابعاد به صورت یکپارچه و وابسته به منابع طبیعی و فرهنگی انجام شود و سیاست‌های جذب گردشگری به سوی کیفی‌سازی گردشگری هدایت گردد. طولای‌نژاد و همکاران (۱۴۰۱)، در مطالعه‌ای که بر روی روستاهای ساحلی شهرستان چابهار انجام دادند اثرات گردشگری را بر روی سطح رفاه اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج به دست آمده نشان داد که اگرچه گردشگری در روستاهای منطقه مورد مطالعه تأثیرات قابل توجهی بر رفاه اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی داشته است. اما در مقایسه با شاخص‌های اجتماعی، گردشگری بیشترین تأثیر را بر رفاه اقتصادی و شاخص‌های آن داشته است.

آندرسون و همکاران (۲۰۱۵)، در پژوهشی بیان داشتند که محیط زیست طبیعی پیرامون نقش مهمی را در جذب گردشگران به نواحی روستایی بازی می‌کند؛ ولی عدم مشارکت دادن روستاییان در تصمیم‌گیری‌های مربوط به گردشگری مانع توسعه گردشگری روستایی می‌شود. آکا (۲۰۱۶)، بر این اعتقاد است که توسعه و گسترش گردشگری روستایی می‌تواند اثرات ژرفی بر توانمندی‌های محیطی، اقتصادی، اجتماعی، روان‌شناختی افراد ساکن در مناطق روستایی بگذارد. متیو و ساریجش (۲۰۱۷)، به بررسی اثرات گردشگری پایدار بر کیفیت زندگی جامعه میزبان پرداختند و به این نتیجه رسیدند که برای دستیابی به اهداف گردشگری پایدار باید رفاه جامعه میزبان در نظر گرفته شود. داگرو و بولوت (۲۰۱۸)، در بررسی‌های خود دریافتند که با ورود گردشگران به مناطق روستایی، سطح دانش و آگاهی روستاییان افزایش یافته و در نتیجه گرایش روستاییان به یکدیگر و در اثر سطح تعامل اجتماعی آنها در مدیریت روستایی پایدار افزایش یافته است. به طور خاص، توسعه گردشگری روستایی نه تنها به منافع اقتصادی و فقرزدایی قابل توجهی دست می‌یابد، بلکه بر سایر بخش‌ها مانند تحول کشاورزی، ترویج فرهنگ محلی، تولید صنایع دستی و ایمنی مواد غذایی و غیره نیز تأثیر می‌گذارد که می‌تواند رفاه جوامع روستایی را افزایش دهد (Lopez-Sanz et al, 2021: 2). همچنین از منظر دیگری توجه شد که تمرکز توسعه نواحی روستایی باید از کشاورزی سنتی و فرآوری مواد غذایی به شبکه‌ای مترقی که عوامل محلی، فعالیت‌ها و منابع موجود و همچنین جوامع روستایی پایدار را از نزدیک ادغام می‌کند، تغییر کند (Wang et al, 2021: 3). بنابراین درک رابطه بین ارزش خروجی گردشگری و ارتقای توسعه پایدار روستاها بسیار مهم است (Fan et al, 2019:4).

از هنگام ظهور گردشگری روستایی به عنوان راهبردی مطلوب برای توسعه جوامع روستایی، توجه مدیران محلی برای توسعه آن افزایش یافت. آن‌ها از قابلیت‌های توسعه گردشگری روستایی آگاهی یافته‌اند. متأسفانه نمونه‌های فراوانی وجود دارد که پیش‌بینی بیش از حد در زمینه نقش گردشگری در روند توسعه محلی، منجر به رکود، پس رفت و حتی از بین رفتن سودمندی گردشگری محلی و اعتبار آن شده است (قاسمی، ۱۳۹۷: ۳۴). گردشگری و به خصوص گردشگری روستایی بر جامعه میزبان (محلی) اثرات بسیاری می‌گذارد. یکی از این اثرات، اقتصادی است. به عقیده صاحب نظران، امروزه صنعت گردشگری از بعد اقتصادی نه تنها در میان دولت‌ها رقابت سختی را آغاز کرده است، بلکه این رقابت در سطوح ناحیه‌ای و محلی به وضوح قابل مشاهده است. این صنعت با مکانیسم خاص و پیچیده‌اش قادر است اقتصاد را در سطوح بین‌المللی، ملی، ناحیه‌ای و محلی تحت تأثیر خود قرار داده و آن را متحول کند (کریمی‌کندزی، ۱۴۰۰: ۹۲). بیشتر برنامه‌ریزان دریافته‌اند که اگر مقوله گردشگری به نحو شایسته و مناسبی برنامه‌ریزی شود، این پدیده می‌تواند

اثرات اقتصادی، اجتماعی.../بازوند و همکاران

زمینه‌های تعامل فرهنگی و اجتماعی و در نتیجه تعالی آن را پدید آورد. از این جهت است که امروزه در بیشتر مطالعات و برنامه‌ریزی‌های جامع صنعت گردشگری، سنجش و ارزیابی تأثیرات اجتماعی- فرهنگی گردشگری بر جوامع میزبان، مقوله‌ای جا افتاده است و ضرورتی انکارناپذیر دارد (بدیهی است که بستر هر نوع توسعه و برنامه‌ریزی، محیط‌های طبیعی محسوب می‌شود. از این رو میان صنعت گردشگری و محیط زیست ارتباط و وابستگی خاصی وجود دارد. محیط‌های طبیعی جاذبه‌های فراوانی برای گردشگری فراهم می‌کنند و توسعه گردشگری می‌تواند تأثیرات مثبت و منفی عمده‌ای در محیط طبیعی ایجاد کند (شعبانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳).

نظریه نوسازی مبنای ضمنی برای بسیار از پژوهش‌ها در کشور در حال توسعه در زمینه گردشگری بوده است. در این نظریه گردشگری به عنوان یک راهبرد توسعه ارتقاء یافت تا به انتقال تکنولوژی بپردازد، اشتغال را افزایش دهد، در آمد ارزی تولید کند، ناخالص داخلی را افزایش دهد، باعث جذب سرمایه توسعه شود (کرانی، ۱۳۹۹: ۲۹). دیدگاه حمایتی به توسعه هر چه بیشتر تأسیسات و امکانات جلب جهانگرد و گردشگر اهمیت می‌دهد و از این جهت می‌کوشد مشکلات اقتصادی جامعه را به حداقل برساند. در این دیدگاه دولت نباید در امور اجرایی توسعه جهانگردی دخالت کند، بلکه نقش آن تصویب و اتخاذ سیاست‌ها و قوانین است که از توسعه گردشگری حمایت می‌کنند (پوررنگ و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۵۲). در مقابل نظریه‌پردازانی که گردشگری را امری کاملاً مثبت می‌دانند. عده ای بیشتری بر آثار منفی گردشگری تکیه می‌کنند. در دیدگاه گردشگری به فرهنگ‌زدایی، تنزل ارزش‌ها، کالایی شدن فرهنگ و افزایش میزان ناهنجاری‌ها و جرایم می‌انجامد. طرفداران این دیدگاه عقیده دارند که طرح‌ها و برنامه‌های گردشگری، همه داشته‌های فرهنگی جامعه را در خدمت پول و درآمد ارزی قرار می‌دهد و این درآمد به بهای گزافی به دست می‌آید. از این روست که در قبال ایده‌ها و برنامه‌های توریسم و جهانگردی مقاومت و عکس‌العمل منفی نشان می‌دهند (Lee & and, 2019: 365).

روش پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از حیث ماهیت و روش انجام کار توصیفی- تحلیلی است که به دو روش مطالعه کتابخانه‌ای و پیمایشی میدانی انجام شده است. در بخش مطالعه توصیفی روش کتابخانه‌ای کاربرد اصلی را دارد زیرا مبنای نظری تحقیق و اشراف بر موضوع پژوهش تنها با مرور مطالعات و تحقیقات انجام گرفته موجود و مستند امکان پذیر است. همچنین شناخت و آگاهی از وضعیت موجود منطقه مورد مطالعه نیز با توصیف آنچه وجود دارد ممکن می‌باشد. پس از جمع‌آوری اطلاعات کافی از طریق مطالعه کتابخانه‌ای گام بعدی پژوهش با ابزار پرسشنامه شروع شد. در این بخش پس از طراحی پرسشنامه مورد نیاز جهت جمع‌آوری داده‌ها بین مسولین و مردم محلی توزیع و اطلاعات مورد نیاز گردآوری گردید. جامعه آماری پژوهش را دو گروه مسولین و مردم محلی تشکیل داده‌اند. در گروه اول تعداد ۳۰ نفر از مسولین شهرستان و مسولین روستاهای مورد مطالعه با استفاده از فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه انتخاب گردید. همچنین در گروه مردم محلی براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ جمعیت سه روستای آفرینه، پیران پرویز و ولیعصر برابر با ۴۰۸۴ نفر بوده است که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۵۱ نفر به عنوان حجم نمونه به صورت تصادفی طبقه‌بندی شده انتخاب گردید (جدول ۱). لازم به ذکر است با توجه به این که سه روستای مورد مطالعه بیشترین ظرفیت گردشگری در در میان سایر روستاهای شهرستان پلدختر دارند و با توج به این که سالانه گردشگران بسیار زیادی به این سه روستا مسافرت می‌نمایند به همین دلیل این سه روستا با توجه به عنوان تحقیق به عنوان نمونه انتخاب گردیده‌اند. به منظور روایی پرسشنامه از نظرات اساتید و کارشناسان مربوطه استفاده شده است که پس از بررسی‌های متعدد و

اصلاحات لازم روایی صوری پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. همچنین به منظور پایایی پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده است که پایایی به دست آمده از پرسشنامه مسولین برابر با ۰/۸۵ و پایایی پرسشنامه مردم محلی ۰/۸۲ به دست آمده است که نشان دهنده پایایی مناسب پرسشنامه‌ها بوده است. در این پژوهش از ۴ بعد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیرساختی به همراه ۴۱ شاخص استفاده شده است (جدول ۲)، جهت تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش از آزمون تی تک نمونه‌ای، آزمون دانکن و تحلیل مسیر استفاده شده است.

جدول ۱. تعداد و درصد حجم نمونه اختصاص یافته به هر روستا

روستا	جمعیت	تعداد خانوار	درصد پرسشنامه	تعداد پرسشنامه
افربنه	۱۹۴۴	۵۵۵	۴۸	۱۶۸
پران پرویز	۹۷۵	۲۷۶	۲۴	۸۵
ولیعصر	۱۱۶۵	۳۴۱	۲۸	۹۸
جمع	۴۰۸۴	۱۱۷۲	۱۰۰	۳۵۱

منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵ و محاسبات نگارنده، ۱۴۰۱

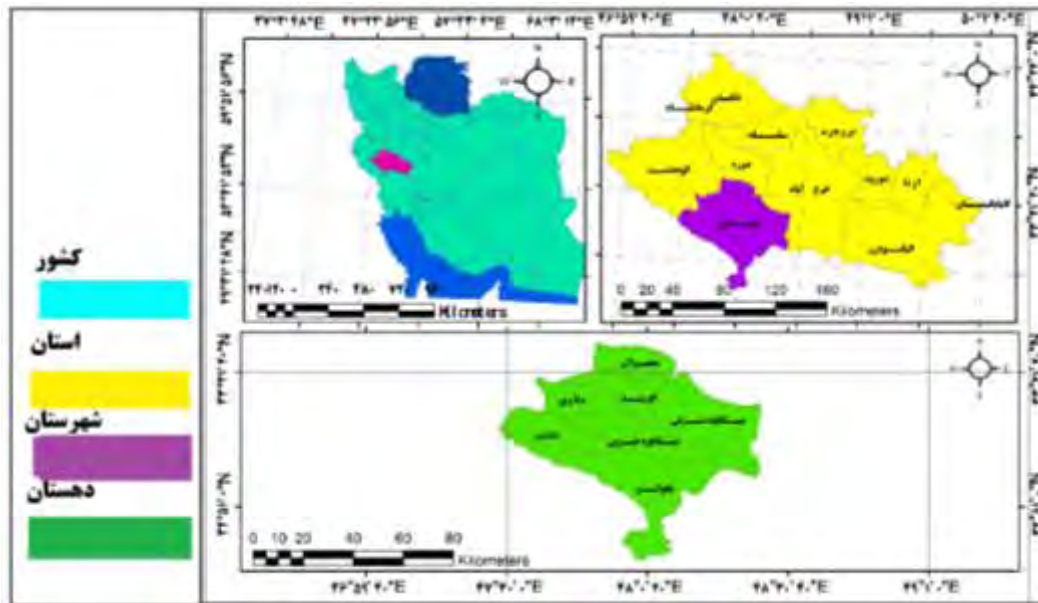
جدول ۲. ابعاد و شاخص‌های تحقیق

بعد	شاخص
اقتصادی	افزایش سطح اشتغال در روستا، ایجاد بازارهای جدید برای محصولات محلی در روستا، افزایش درآمد روستاییان، افزایش قیمت زمین و مسکن در روستا، افزایش هزینه‌های زندگی ساکنین روستا، افزایش قدرت خرید ساکنین روستا، افزایش قیمت مواد غذایی، افزایش ساخت و ساز در روستا، موجب رونق کشاورزی، اشتغال زنان روستا، افزایش قیمت زمین کشاورزی در روستا، ایجاد انگیزه جهت بهبود وضعیت کار در بین روستاییان، ایجاد شغل‌های فصلی در روستا، افزایش قیمت کالاهای روزمره در روستا
اجتماعی	ایجاد امکانات رفاهی در روستا، تأسیس مکان‌های اقامتی در روستا، ایجاد پارک‌ها و مراکز تفریحی در روستا، تخصیص منافع حاصل از گردشگری در روستا، افزایش رواج صنایع دستی، تغییر فرهنگ سنتی روستا، افزایش احساس غرور نسبت به فرهنگ و زبان مردم روستا، افزایش سطح سواد و تحصیلات اهالی روستا، افزایش تعامل مردم روستا با مهمانان (گردشگران)، تغییر پوشش سنتی مردم بومی روستا، حفظ و احیاء فرهنگ محلی
کالبدی	بهبود و مرمت مراکز تاریخی، افزایش دسترسی به خدمات حمل و نقل، بکارگیری مصالح مناسب در ساخت مسکن، ساخت مکانهای تفریحی در روستا، افزایش ساخت و سازهای مسکونی در روستا، گسترش امکانات اقامتی (هتل، خانه سازمانی) در روستا، گسترش امکانات پذیرایی (رستوران و...) در روستا، گسترش الگوی معماری جدید در روستا
زیرساختی	برخورداری روستاها از آب لوله کشی، برخورداری روستاها از شبکه برق مناسب، دسترسی به نهادهای امداد رسانی، دسترسی به پلیس و نیروی انتظامی، دسترسی به شبکه معابر اصلی، برخورداری از شبکه بهداشتی مناسب، برخورداری روستا از گاز خانگی، بهبود کیفیت و کمیت راه‌های ارتباطی

منبع: بذرافشان و همکاران، ۱۳۹۷؛ قاسمی، ۱۳۹۷؛ عادل، ۱۳۹۱؛ تقدیسی و همکاران، ۱۳۹۱؛ شعبانی و همکاران، ۱۴۰۰

معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان پلدختر در جنوب استان و مرز بین استان‌های لرستان، خوزستان و ایلام قرار دارد (شکل ۲)، طبق سرشماری ۱۳۹۵ جمعیت شهرستان ۷۷۷۶۴ نفر (۳۰۰۱۲ خانوار) است. ۳۵۹۲۴ نفر (۱۹۲۸۸ خانوار) در نواحی شهری و ۴۱۸۴۰ نفر (۱۰۷۲۴ خانوار) در نواحی روستایی زندگی می‌کنند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). این شهرستان دارای دو بخش است. بخش مرکزی دارای چهار دهستان به مرکزیت شهر پلدختر و بخش معمولان دارای سه دهستان با مرکزیت شهر معمولان است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

شکل ۲. موقعیت سیاسی شهرستان پلدختر در استان لرستان و کشور

منبع: پایگاه داده‌های علوم زمین

یافته‌ها و بحث

بررسی متغیرهای توصیفی تحقیق در جامعه محلی نشان می‌دهد که ۶۱ درصد از پاسخگویان را مردها و ۳۹ درصد از پاسخگویان را زن‌ها تشکیل می‌دهند. از نظر وضعیت تأهل ۷۳ درصد را متأهل‌ها و ۲۷ درصد را مجردها به خود اختصاص داده‌اند. از نظر سن بیشترین گروه سنی با ۲۶ درصد از فراوانی به گروه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال اختصاص دارد. از نظر سطح تحصیلات بیشترین درصد فراوانی با ۲۹ درصد متعلق به گروه تحصیلی دیپلم بوده است. از نظر شغلی گروه شغلی آزاد با ۲۹ درصد از فراوانی بیشترین شغل پاسخگویان را تشکیل داده است. همچنین نتایج توصیفی مسئولان نیز نشان داد که ۷۶ درصد از پاسخگویان را مردها تشکیل داده و ۲۴ درصد از آن‌ها به زن‌ها اختصاص یافته است. از نظر وضعیت تأهل ۷۸ درصد از پاسخگویان را متأهل‌ها و ۲۲ درصد از آن‌ها را مجردها تشکیل داده است. از نظر سنی بیشترین درصد فراوانی با ۵۶ درصد مربوط به گروه سنی ۴۱ تا ۵۰ سال می‌باشد. از نظر تحصیلی نیز بیشترین درصد فراوانی مربوط به گروه تحصیلی کارشناسی ارشد با ۴۵ درصد از فراوانی است.

بررسی اثرات گردشگری بر جامعه میزبان از نگاه مسئولان

به منظور بررسی اثرات گردشگری بر جامعه میزبان از نگاه مسئولان از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان داد که سطح معناداری به دست آمده در همه ابعاد کوچکتر از سطح معناداری ۰/۰۵ است بنابراین گردشگری بر جامعه میزبان در همه ابعاد اثرگذار بوده است. چنان که این اثرات بر بعد اقتصادی با میانگین ۳/۵۵۴ بیشتر از بقیه ابعاد بوده است. بنابراین گردشگری در روستاهای مورد مطالعه سبب شده تا سطح اشتغال در روستاها افزایش یابد و افراد بیشتری بر اثر گردشگری مشغول به کار شوند و بازارهای جدید برای محصولات محلی در روستا ایجاد شود که منجر به افزایش درآمد روستاییان شده است. همچنین شغل‌های فصلی در روستاها رونق یافته و موجب اشتغال زنان روستا شده است و قدرت خرید روستاییان را نیز بالا برده است. اگرچه گردشگری موجب افزایش قیمت زمین‌های کشاورزی در روستا شده است اما موجب افزایش هزینه‌های ساخت و ساز و بالا رفتن قیمت زمین‌های مسکونی روستا نیز شده است که

می‌توان از آن به عنوان اثرات منفی گردشگری در بعد اقتصادی یاد نمود. در بعد اجتماعی نیز گردشگری با میانگین ۳/۳۴۹ اثرات مطلوبی را بر جامعه میزبان داشته است؛ به نحوی که تعامل مردم محلی با گردشگران افزایش یافته و تعامل صمیمی‌تری میان آن‌ها شکل گرفته است که همین عامل موجب شده تا روستاییان بتوانند صنایع دستی خود را به راحتی به گردشگران بفروشند. همچنین سطح سواد روستاییان افزایش یافته است و به خصوص زنان روستایی به سمت تحصیلات دانشگاهی تشویق شده‌اند. از دیگر اثرات مثبت گردشگری در بعد اجتماعی می‌توان به تأسیس مکان‌های اقامتی در روستا اشاره نمود که با رونق گردشگری تعداد خانه‌ها و سوئیت‌هایی که به گردشگران اجاره داده می‌شود افزایش چشمگیری پیدا کرده است. در بعد کالبدی نیز گردشگری با میانگین ۳/۳۰۹ اثرات مطلوبی بر جامعه میزبان داشته است؛ به نحوی که این اثرات موجب بهبود و مرمت مراکز تاریخی شده است و موجب دسترسی راحت‌تر به خدمات حمل و نقل شده است. همچنین گردشگری باعث افزایش ساخت و سازهای مسکونی در روستا شده که الگوی معماری جدیدی در روستاها شکل گرفته است که از استحکام مناسبی نیز برخوردار است. در بعد زیرساختی نیز گردشگری با میانگین ۳/۲۶۵ اثرات مطلوبی بر جامعه میزبان داشته است؛ چنان‌که این اثرات به صورت دسترسی به شبکه معابر اصلی، دسترسی به شبکه بهداشت مناسب، دسترسی به نهادهای امداد رسان و دسترسی به آب آشامیدنی سالم و برق و گاز نمود پیدا کرده است (جدول ۳).

جدول ۳. بررسی اثرات گردشگری بر جامعه میزبان از نگاه مسولین

مطلوبیت عدد مورد آزمون = ۳						
فاصله اطمینان ۹۵ درصد	مقدار آماره تی	میانگین عددی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	حد پایین	
					حد بالا	حد پایین
۰/۳۳۹	۶/۷۸۲	۳/۵۴۴	۰/۰۰۰	۰/۵۴۴	۰/۶۵۴	۰/۳۳۹
۰/۲۵۵	۶/۴۴۸	۳/۳۴۹	۰/۰۰۱	۰/۳۴۹	۰/۴۳۵	۰/۲۵۵
۰/۱۶۹	۶/۴۰۴	۳/۳۰۹	۰/۰۰۰	۰/۳۰۹	۰/۴۲۳	۰/۱۶۹
۰/۱۴۹	۵/۸۹۸	۳/۲۶۵	۰/۰۰۰	۰/۲۶۵	۰/۳۳۸	۰/۱۴۹
۰/۲۹۷	۶/۵۴۶	۳/۳۶۸	۰/۰۰۰	۰/۳۶۸	۰/۴۴۸	۰/۲۹۷

بررسی اثرات گردشگری بر جامعه میزبان از نگاه مردم محلی

به منظور بررسی اثرات گردشگری بر جامعه میزبان از نگاه مسئولان از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان داد که سطح معناداری به دست آمده در همه ابعاد کوچکتر از سطح معناداری ۰/۰۵ است بنابراین گردشگری بر جامعه میزبان در همه ابعاد اثرگذار بوده است. چنان‌که این اثرات بر بعد کالبدی با میانگین ۳/۲۲۴ بیشترین تأثیر را داشته است. همچنین بر بعد زیرساختی با میانگین ۳/۲۲۱، بر بعد اجتماعی با میانگین ۳/۲۲۰ و بر بعد اقتصادی با میانگین ۳/۱۵۷ تأثیرگذار بوده است. مردم محلی معتقدند که گردشگری اثرات مختلفی بر روی روستاهای مورد مطالعه داشته است که از مهم‌ترین این اثرات می‌توان به افزایش دسترسی به خدمات حمل و نقل، ساخت مکانهای تفریحی در روستا، گسترش امکانات پذیرایی (رستوران و ...) در روستا، بهبود کیفیت و کمیت راه‌های ارتباطی، دسترسی به شبکه معابر اصلی، برخورداری روستاها از آب لوله‌کشی، تخصیص منافع حاصل از گردشگری در روستا، افزایش احساس غرور نسبت به فرهنگ و زبان مردم روستا، افزایش ساخت و ساز در روستا، رونق کشاورزی، ایجاد بازارهای جدید برای محصولات محلی در روستا و افزایش سطح اشتغال در روستا شده است. البته ذکر این نکته نیز لازم است که مردم محلی

اثرات اقتصادی، اجتماعی.../بازوند و همکاران

نیز همچون معتقدند که گردشگری موجب افزایش قیمت زمین و مسکن در روستا و افزایش هزینه‌های زندگی شده است که از آن به عنوان اثرات منفی گردشگری در روستاهای مورد مطالعه نام می‌برند (جدول ۴).

جدول ۴. بررسی اثرات گردشگری بر جامعه میزبان از نگاه مردم محلی

مطلوبیت عدد مورد آزمون = ۳						
بعد	مقدار آماره تی	میانگین عددی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					حد بالا	حد پایین
اقتصادی	۵/۲۱۲	۳/۱۵۷	۰/۰۰۰	۰/۱۵۷	۰/۲۷۰	۰/۰۹۳
اجتماعی	۵/۷۶۶	۳/۲۲۰	۰/۰۰۰	۰/۲۲۰	۰/۳۵۵	۰/۱۴۱
کالبدی	۵/۳۹۰	۳/۲۲۴	۰/۰۰۰	۰/۲۲۴	۰/۳۰۶	۰/۱۰۱
زیرساختی	۵/۳۱۲	۳/۲۲۱	۰/۰۰۰	۰/۲۲۱	۰/۳۰۹	۰/۱۶۳
کل	۵/۱۴۳	۳/۲۰۵	۰/۰۰۰	۰/۲۰۵	۰/۳۰۹	۰/۱۲۱

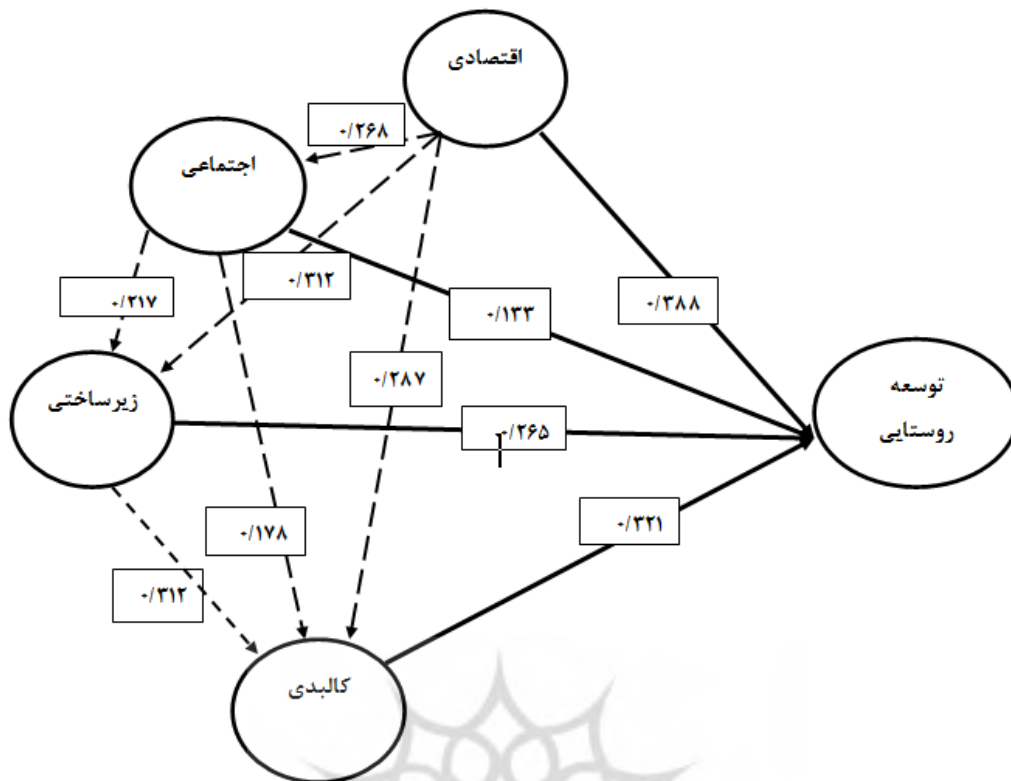
تحلیل مسیر اثرات مستقیم و غیرمستقیم گردشگری بر توسعه روستایی

جهت بررسی اثرات مستقیم و غیر مستقیم هر یک از ابعاد چهارگانه (اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی و کالبدی) بر جامعه میزبان در روستاهای مورد مطالعه از آزمون تحلیل مسیر استفاده شده است. ابتدا بین متغیر وابسته (توسعه روستایی) و متغیرهای مستقل (ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی و کالبدی) رگرسیون گرفته شد و در بقیه مراحل هر یک از بعدها که بیشترین ضریب بتا را داشته‌اند به عنوان متغیر وابسته و سایر بعد ها متغیر مستقل فرض شدند. نتایج تحلیل مسیر نشان دهنده این است که همه متغیرهای مستقل به طور مستقیم بر روی جامعه میزبان تأثیرگذار هستند. همچنین به جز بعد کالبدی همه متغیرها به طور غیر مستقیم نیز بر روی جامعه میزبان تأثیرگذار می‌باشند. نتایج نشان می‌دهد که بعد اقتصادی با مقدار اثر کلی ۰/۷۳۴ بیشترین تأثیر را بر جامعه میزبان داشته است و بعد کالبدی با مقدار اثر کلی ۰/۳۲۱ کم‌ترین تأثیر را داشته است.

جدول ۵. سنجش میزان اثرات مستقیم و غیر مستقیم گردشگری بر توسعه روستایی

متغیر	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کلی	اولویت‌بندی
اقتصادی	۰/۳۸۸	۰/۳۴۶	۰/۷۳۴	۱
اجتماعی	۰/۱۳۳	۰/۲۷۱	۰/۴۰۴	۳
کالبدی	۰/۳۲۱	-	۰/۳۲۱	۴
زیرساختی	۰/۲۶۵	۰/۱۶۸	۰/۴۳۳	۲

در ادامه اثرات مستقیم و غیرمستقیم ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیرساختی بر جامعه میزبان آورده شده است (شکل ۲).

شکل ۲. تحلیل مسیر اثرات مستقیم و غیرمستقیم ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیرساختی بر توسعه روستایی

بررسی اختلاف اثرات گردشگری در ابعاد مختلف در روستاهای مورد مطالعه

به منظور بررسی اختلاف اثرات گردشگری در ابعاد مختلف در روستاهای مورد مطالعه از تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شده است. این آزمون هر یک از روستاهای مورد مطالعه را با یکدیگر مقایسه نموده و تفاوت بین روستاها را از نظر اثرات گردشگری در ابعاد مختلف مشخص کرده و برای بیان تفاوت معناداری بین روستاها به لحاظ متغیرهای مستقل و وابسته، مورد استفاده قرار می‌گیرد. آزمون آماری فیشر (F) نسبت برآورد پراکندگی بین گروهی و درون گروهی را نشان می‌دهد که هر چه مقدار آن بیشتر باشد؛ یعنی اختلاف میانگین بین گروه‌ها بیشتر از اختلاف درون گروه‌ها بوده است. نتایج حاصل از آزمون تحلیل واریانس نشان می‌دهد که با توجه به اینکه سطح معنی‌داری از (۰/۰۵) کمتر است، با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت که در میان روستاهای مورد مطالعه به لحاظ اختلاف اثرات گردشگری در ابعاد مختلف تفاوت معنی‌داری وجود دارد؛ یعنی وضعیت هر یک از شاخص‌های مورد مطالعه در بین روستاهای مورد مطالعه با یکدیگر یکسان نیست. بیشترین اختلاف میانگین بین روستاهای مورد مطالعه به لحاظ شاخص زیرساختی با توجه به مقدار آزمون F (۱۷۴/۲۲) وجود دارد و بیانگر این است که وضعیت شاخص زیرساختی در میان هر یک از روستاهای مورد مطالعه با هم تفاوت زیادی دارد. همچنین کمترین اختلاف میانگین بین روستاهای مورد مطالعه به لحاظ شاخص اجتماعی با توجه به مقدار آزمون F (۷۹/۴۹) است و نشان‌دهنده این است که وضعیت شاخص اجتماعی در میان روستاهای مورد مطالعه کمترین میزان تفاوت وجود دارد (جدول ۶).

جدول ۶. آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه برای بررسی اختلاف اثرات گردشگری در روستاهای مورد مطالعه

شاخص‌ها	آزمون واریانس	جمع مربعات	درجه آزادی	اختلاف مربعات	آزمون F	سطح معنی داری (Sig)
---------	---------------	------------	------------	---------------	---------	---------------------

اثرات اقتصادی، اجتماعی.../بازوند و همکاران

اقتصادی	بین گروهی	۳۲/۱۲	۴	۸/۲۶	۰/۰۰۰	۸۹/۵۱
		۵۱/۱۷	۳۴۶	۰/۱۶		
		۸۴/۳۰	۳۵۰	جمع		
اجتماعی	بین گروهی	۸۰/۱۵	۴	۲۲/۲۶	۰/۰۰۰	۷۹/۴۷
		۷۷/۱۱	۳۴۶	۰/۲۷		
		۱۵۷/۲۷	۳۵۰	جمع		
کالبدی	بین گروهی	۹۲/۸۰	۴	۲۴/۷۰	۰/۰۰۰	۱۲۱/۳۰
		۴۴/۰۲	۳۴۶	۰/۱۳		
		۱۳۶/۸۳	۳۵۰	جمع		
زیرساختی	بین گروهی	۱۴۶/۹۳	۴	۳۷/۶۳	۰/۰۰۰	۱۷۴/۲۲
		۹۱/۸۸	۳۴۶	۰/۲۶		
		۲۳۷/۸۱	۳۵۰	جمع		
کل شاخص‌ها	بین گروهی	۱۳۰/۶۱	۴	۳۵/۱۲	۰/۰۰۰	۱۵۷/۲۶
		۳۲/۲۱	۳۴۶	۰/۱۴		
		۱۶۲/۸۲	۳۵۰	جمع		

در ادامه همچنین از آزمون دانکن استفاده شده است. در این آزمون سطح معناداری به دست آمده با ضریب خطای ۰/۰۵ مورد ارزیابی قرار گرفته است که نتایج به دست آمده نشان می‌دهد در سطح معناداری ۰/۰۵ معنادار است. نتایج آزمون نشان داد که از نظر بعد اقتصادی بیشترین اختلاف میانگین با مقدار ۴/۱۳۲ مربوط به روستای افرینه است و روستای ولیعصر با مقدار ۳/۷۶۶ و روستای پیران پرویز با مقدار ۳/۳۳۲ در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. از نظر بعد اجتماعی بیش‌ترین اختلاف میانگین با مقدار ۴/۰۷۶ به روستای افرینه اختصاص دارد و روستای پیران پرویز با مقدار ۳/۶۶۲ و روستای ولیعصر با مقدار ۳/۴۴۰ در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. از نظر بعد کالبدی بیش‌ترین اختلاف میانگین با مقدار ۴/۰۶۵ مربوط به روستای پیران پرویز است و روستای افرینه با مقدار ۳/۷۷۸ و روستای ولیعصر با مقدار ۳/۳۲۰ در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. همچنین از نظر شاخص زیرساختی، بیش‌ترین اختلاف میانگین با مقدار ۴/۲۲۱ به روستای افرینه اختصاص دارد و روستای پیران پرویز با مقدار ۳/۵۹۸ و روستای ولیعصر با مقدار ۳/۴۰۹ در رتبه دوم و سوم قرار دارند. بنابراین با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان چنین بیان نمود که میزان اثرگذاری گردشگری بر ابعاد مختلف در روستاهای مورد مطالعه متفاوت بوده است (جدول ۷).

جدول ۷. بررسی اختلاف اثرات گردشگری در ابعاد مختلف در روستاهای مورد مطالعه با استفاده از آزمون دانکن

معناداری طبقات در سطح ۰/۰۵											
اقتصادی			اجتماعی			کالبدی			زیرساختی		
روستا	نمونه میانگین معناداری	روستا	نمونه میانگین معناداری	روستا	نمونه میانگین معناداری	روستا	نمونه میانگین معناداری	روستا	نمونه میانگین معناداری		
افرینه	۴/۱۳۲	۱۶۸	۰/۰۰۰	افرینه	۴/۰۷۶	۱۶۸	۰/۰۰۰	افرینه	۳/۷۷۸	۱۶۸	۰/۰۰۳
پیران پرویز	۳/۳۳۲	۸۵	۰/۰۰۲	پیران پرویز	۳/۶۲۲	۸۵	۰/۰۰۰	پیران پرویز	۴/۰۶۵	۸۵	۰/۰۰۰
ولیعصر	۳/۷۶۶	۹۸	۰/۰۰۰	ولیعصر	۳/۴۴۰	۹۸	۰/۰۰۲	ولیعصر	۳/۳۲۰	۹۸	۰/۰۰۰

نتیجه‌گیری

امروزه گردشگری نقش بسیار مهم و پررنگی در رشد و توسعه مکان‌های جغرافیایی دارد و اثرات متفاوتی بر روی جوامع میزبان می‌گذارد. اثراتی که هر یک به نحوی می‌توانند مثبت و منفی باشند. اثرات مثبتی که در این زمینه بر روی جوامع میزبان رخ می‌دهند می‌توانند موجب دگرگونی‌های مثبت و مؤثری در زندگی روستاییان بوجود آورند که به نوبه خود رشد و شکوفایی مناطق روستایی را در پی دارند. همچنین اثرات منفی که می‌تواند موجب از بین رفتن بسیاری از مناظر طبیعی و بکر در اثر آلودگی‌های زیست‌محیطی و استفاده نامناسب از منابع طبیعی باشند.

نتایج یافته‌های این تحقیق در روستاهای افرینه، پیران پرویز و ولیعصر از توابع شهرستان پلدختر که به بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیرساختی گردشگری بر جامعه میزبان از نگاه مسئولین و مردم محلی بود نشان داد که گردشگری اثرات مثبت بسیار زیادی بر روی روستاهای مورد مطالعه داشته است و این اثرات از نظر مسئولین و مردم محلی مورد تأیید قرار گرفته است. از نظر مردم و مسئولین گردشگری سبب شده تا وضعیت اقتصادی روستاییان به نحو چشم‌گیری بهبود یابد و بر اثر گردشگری شغل‌ها و کسب و کارهای متفاوتی در این روستاها شکل بگیرد که علاوه بر کاهش بیکاری در این روستاها سبب افزایش درآمد خانوارهای روستایی شده و سطح رفاه و آسایش خانوارهای روستایی افزایش یافته است. علاوه بر آن زنان نیز بر اثر گردشگری صاحب شغل‌های متعددی در رابطه با گردشگری شده‌اند که به صورت موقت و گاه‌دائمی به این شغل‌ها مشغول می‌باشند. در رابطه با اشتغال زنان ذکر این نکته ضروری است که با رونق گردشگری در این روستاها صنایع دستی نیز رونق دوچندانی یافته است و روزانه تعداد زنانی که محصولات صنایع دستی تولید می‌کنند افزایش پیدا کرده است.

در رابطه با وضعیت اجتماعی روستاهای مورد مطالعه می‌توان چنین بیان نمود که با گسترش گردشگری و افزایش تعاملات روستاییان با گردشگران علاوه بر این که نقش اجتماعی زنان پررنگ‌تر از قبل شده است موجب بالا رفتن سطح سواد بخصوص در میان زنان و دختران شده است. مراودات میان گردشگران و مردم محلی سبب شده تا فرهنگ سنتی و محلی روستا حفظ و احیاء گردد و پوشش محلی زنان حفظ شود که همین پوشش سنتی مردم محلی موجب شده سالانه تعداد بسیار زیادی از گردشگران دلایل سفر خود را به این روستاها بازدید و خرید لباس‌های محلی روستاییان عنوان کنند که همین عامل سبب شده علاوه بر کسب درآمد برای مردم محلی سطح رفاه و آسایش مردم نیز افزایش داشته باشد. از دیگر اثرات گردشگری در این رابطه می‌توان به ایجاد امکانات رفاهی و افزایش مکان‌های اقامتی از جمله خانه‌هایی که به گردشگران اجاره می‌دهند افزایش پیدا نماید.

از دیگر اثراتی که گردشگری در روستاهای مورد مطالعه داشته است مربوط به بعد کالبدی روستاهای مورد مطالعه است. در این زمینه مشاهده می‌گردد که مراکز تاریخی که مورد توجه گردشگران قرار دارد بهبود و مرمت یابد، حمل و نقل عمومی در این روستاها بهبود مناسبی پیدا کرده است. همچنین روستاییان از مصالح مناسب و مقاومی در ساخت مسکن خود استفاده نموده‌اند که موجب افزایش استحکام بنا در این روستاها شده است. البته لازم به ذکر است که با افزایش درآمد روستاییان بر اثر گردشگری ساخت و سازهای مختلف در روستا افزایش پیدا کرده است که نسبت به سال‌های قبل که مردم به شهرها مهاجرت می‌کردند این ساخت و سازها افزایش چشمگیری پیدا نموده است و مهاجرت نیز کاهش یافته است.

اثرات اقتصادی، اجتماعی.../بازوند و همکاران

در رابطه با اثرات زیرساختی گردشگری بر جامعه میزبان هر دو گروه مسئولین و مردم محلی بر این باورند که وضعیت راه‌های ارتباطی روستاهای مورد مطالعه به نحو چشمگیری بهبود یافته است و از نظر کمی و کیفی راه‌های ارتباطی این روستاها بهبود مناسبی داشته‌اند. همچنین دسترسی‌ها در این روستاها به آب آشامیدنی، گاز و برق کاملاً بهبود یافته و شبکه بهداشت و درمان نیز در این روستاها دایر گردیده است که دسترسی روستاییان را به شبکه بهداشت آسان نموده است.

نتایج پژوهش عادل (۱۳۹۱)، که به بررسی نگرش جامعه میزبان نسبت به گردشگری و پیامدهای آن در یک بافت زنده تاریخی پراخت نشان داد که از بعد اجتماعی گردشگری در وضعیت پایداری قرار دارد که این نتایج با یافته‌های این پژوهش که نشان داد گردشگری بر بعد اجتماعی اثرات منفی نداشته است همخوانی دارد. نتایج پژوهش تقدیسی و همکاران (۱۳۹۱)، نشان داد که گردشگری تأثیر مثبتی نظیر افزایش آگاهی‌های عمومی و بالارفتن سطح استانداردهای زندگی مردم داشته است که با نتایج این پژوهش همخوانی دارد. نتایج پژوهش مطیعی لنگرودی و رضایی آزادی (۱۳۹۲)، نشان داد که گردشگری اثرات مثبتی همچون ایجاد اشتغال برای جوانان و افزایش درآمد برای ساکنین محلی و اثرات منفی مانند افزایش قیمت زمین برای ساکنین محلی به دنبال داشته است با نتایج این پژوهش مطابقت دارد. بررسی مطالعات پیشین نشان می‌دهد که هرکدام از مطالعات انجام شده در روستاها تنها به بررسی اثرات گردشگری بر جامعه میزبان از نگاه مردم محلی و بعضاً گردشگران پرداخته‌اند و همچنین هرکدام از مطالعات به بررسی ابعاد مختلفی پرداخته‌اند. لذا در این پژوهش علاوه بر این که اثرات چند بعدی در کنار یکدیگر مورد بررسی قرار گرفته‌اند به مقایسه این اثرات از دید مسئولین و مردم محلی نیز پرداخته است و نوآوری این مطالعه به همین لحاظ می‌باشد.

منابع

- ابراهیمی کوهبهنه، محمدصادق؛ و یعقوبی، محمد. (۱۳۹۹). تحلیل آثار اقتصادی- اجتماعی گردشگری بر توسعه مناطق روستایی دهستان طرقله از دیدگاه مردم محلی، مجله برنامه ریزی و توسعه گردشگری، دوره ۹، شماره ۳، صص ۱۹۹-۲۱۵.
- امینی کاشانی، امین؛ و علی الحسابی، مهران. (۱۴۰۰). برنامه‌ریزی توسعه گردشگری روستایی مبتنی بر اکوتوریسم پایدار موردپژوهی ناحیه کجور در استان مازندران، مجله گردشگری و توسعه، سال ۱۰، شماره ۴، صص ۸۹-۱۱۱.
- بذرافشان، جواد؛ طولابی نژاد، مهرشاد؛ و طولابی نژاد، میثم. (۱۳۹۷). تحلیل فضایی تفاوت‌های تاب‌آوری در نواحی شهری و روستایی در برابر مخاطرات طبیعی مورد مطالعه: شهرستان پلدختر، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره ۹، شماره ۱، صص ۱۱۶-۱۳۵.
- پوررنگ، علی؛ غیورباغبانی، سیدمرتضی؛ و پوررنگ، ناهید. (۱۳۹۹). شناسایی عوامل مؤثر بر جذب و ماندگاری گردشگر مذهبی در کلانشهر مشهد با رویکرد داده بنیاد، مجله مدیریت اسلامی، سال ۲۸، شماره ۲، صص ۱۵۱-۱۹۲.
- تقدیسی، احمد؛ تقوایی، مسعود؛ و پیری، سیامک. (۱۳۹۱). تحلیلی بر نگرش جامعه میزبان به اثرات اجتماعی- فرهنگی گردشگری شهرستان دالاهو، مجله برنامه ریزی فضایی، سال دوم، شماره ۱، پیاپی ۵، صص ۱۲۱-۱۴۰.
- جوان، فرهاد. (۱۴۰۰). تبیین نظام توزیع منافع گردشگری در ناحیه روستایی رضوانشهر، مجله روستا و توسعه پایدار فضا، دوره ۲، شماره ۲، صص ۶۹-۹۴.
- دهقانی، امین؛ و عادل ساردوئی، محسن. (۱۳۹۷). تأثیر توسعه گردشگری روستایی بر مؤلفه‌های گردشگری روستایی مطالعه موردی شهرستان جیرفت، مجله روستا و توسعه، سال ۲۱، شماره ۱، صص ۷۱-۹۰.

- راستای، عبدالقادر؛ هادیانی، زهره؛ و طیب‌نیا، سیدهادی. (۱۴۰۰). تحلیل اثرات گردشگری بر جامعه میزبان نواحی روستایی (مورد مطالعه: روستای تمین در شهرستان میرجاوه)، مجله روستا و توسعه پایدار فضا، دوره ۲، شماره ۴، صص ۵۷-۷۸.
- شعبانی، عاطفه؛ محمدی، حمیدرضا؛ و مهدوی حاجی لویی، مسعود. (۱۴۰۰). تحلیل ساختار زنجیره ارزش صنایع دستی در توسعه گردشگری روستایی در سال ۱۳۹۹ مطالعه موردی روستای متکازین استان مازندران، مجله پژوهش‌های گردشگری و توسعه پایدار، سال ۴، شماره ۱، صص ۱-۱۲.
- شیبانی‌نیا، کفاح؛ و عبدالهی، صدیقه. (۱۴۰۰). مروری بر گردشگری و اثرات آن؛ گامی به سوی توسعه پایدار، مجله انسان و محیط زیست، شماره ۵۸، صص ۱۹۹-۲۱۱.
- صادقی، حجت‌اله. (۱۴۰۰). ظرفیت سنجی شاخص‌های گردشگری خلاق در مناطق روستایی (مورد مطالعه: شهرستان دزپارت)، مجله روستا و توسعه پایدار فضا، دوره ۲، شماره ۲، صص ۵۵-۶۸.
- صفری علی اکبری، مسعود؛ و صادقی، حجت‌الله. (۱۳۹۹). اثرات گردشگری در تحولات سکونتگاه‌های پیراشهری شهرستان ایزد، مجله توسعه فضاهای پیراشهری، سال ۲، شماره ۲، صص ۱۱۱-۱۲۸.
- طولابی‌نژاد، مهرشاد؛ منظم اسماعیل‌پور، علی؛ رحمانی، ثنا؛ و صادقی، خدیجه. (۱۴۰۱). اثرات گردشگری بر ارتقای سطح رفاه اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی شهرستان چابهار، مجله تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال ۲۲، شماره ۶۵، صص ۲۸۳-۳۰۱.
- عادلی، سمیرا. (۱۳۹۱). بررسی نگرش جامعه میزبان نسبت به گردشگری و پیامدهای آن در یک بافت زنده تاریخی، مجله هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی، دوره ۱۷، شماره ۴، صص ۸۱-۹۴.
- عظیمی، نورالدین؛ و علیدوست، غزل. (۱۳۹۹). بررسی توان‌های گردشگری روستایی و موانع توسعه آن در شهرستان لاهیجان، مجله برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، دوره ۱۰، شماره ۲، صص ۴۶۷-۴۸۶.
- قاسمی، حمیده. (۱۳۹۷). تأثیر خانه‌های دوم در گردشگری روستایی بر توسعه پایدار روستایی گیلان، پایان نامه کارشناسی ارشد، موسسه آموزش عالی راهبرد شمال، گروه مدیریت.
- کرانی، زهرا. (۱۳۹۹). تبیین سناریو، راهبردها و راهکارهای اجرایی توسعه گردشگری روستایی (مورد مطالعه: منطقه گردشگری ریجاب)، مجله ترویج و آموزش کشاورزی، سال ۱۳، شماره ۳، صص ۲۷-۴۶.
- کرمی، زین‌العابدین؛ لطفی، شهرزاد؛ اسماعیل‌پور روشن، علی اصغر؛ عباسیان، اکبر؛ و عباسی، مصیب. (۱۳۹۹). مدیریت و برنامه‌ریزی مجتمع‌های گردشگری روستایی در راستای آمایش روستایی؛ مطالعه موردی روستاهای استان کردستان، مجله جغرافیا، سال ۱۰، شماره ۲، صص ۷۸۹-۸۰۸.
- کریمی کندزی، ساجده. (۱۴۰۰). بررسی میزان تأثیرپذیری کیفیت زندگی روستاییان شهرستان نطنز از محصول گردشگری روستایی-کشاورزی، مجله راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی، سال ۸، شماره ۱۵، صص ۸۹-۹۹.
- مرادی، مرضیه؛ و احمدوند، مصطفی. (۱۳۹۹). تحلیل عاملی اثرات گردشگری بر توسعه اشتغال کشاورزی زنان روستایی در شهرستان بویراحمد، مجله راهبردهای کاربردی در کارآفرینی، سال ۷، شماره ۱۴، صص ۷۸-۸۶.
- مطیعی لنگرودی، سیدحسین؛ و رضائیه آزادی، مریم. (۱۳۹۲). ارزیابی اثرات اقتصاد گردشگری از دیدگاه جامعه میزبان در تفرجگاه در بند ارومیه، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۲، شماره ۲، پی‌پی ۴، صص ۷۵-۹۱.

اثرات اقتصادی، اجتماعی.../بازوند و همکاران

- Adeli, S. (2011): examining the attitude of the host community towards tourism and its consequences in a living historical context, *Fine Arts-Architecture and Urbanism Journal*, Volume 17, Number 4, pp. 81-94. (in Persian).
- Akca, H. (2016): Assessment of rural tourism in Turkey using SWOT analysis, *Journal of Applied Sciences*, 6(13): PP.2837-2839.
- Anderson, E., Bakir, A. & Wickens, E. (2015): Rural tourism development in Connemara, Ireland.
- Azimi, N., and Alidost, Gh. (2019): surveying rural tourism capabilities and obstacles to its development in Lahijan city, *Journal of Human Settlements Planning*, Volume 10, Number 2, pp. 467-486.
- Chi, X., and Han, H. (2021): Emerging rural tourism in China's current tourism industry and tourist behaviors: the case of Anji County, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, Vol.38, No.1, pp.58-74.
- Dogru, T., and Bulut, U. (2018): Is tourism an engine for economic recovery? Theory and empirical evidence. *Tourism Management*, Vol. 67, 425-434.
- Fan, D. X., Liu, A., and Qiu, R. T. (2019): Revisiting the relationship between host attitudes and tourism development: A utility maximization approach, *Tourism Economics*, Vol. 25, No. 2, pp. 1-43.
- Fotiadis, A., Nuryyev, G., Achyldurdyeva, J., and Spyridou, A. (2019): The Impact of EU Sponsorship, Size, and Geographic Characteristics on Rural Tourism Development, *Sustainability Journal* Vol. 11 pp.1-15. doi:10.3390/su11082375.
- Kevin Lo, Jie Li, Mark Wang, Cong Li, Shuzhuo Li & Ying Li. (2019): A Comparative Analysis of Participating and Non-Participating Households in Pro-Poor Tourism in Southern Shaanxi, China, *Tourism Planning & Development*, 16:3, 318-333, DOI: 10.1080/21568316.2018.1490340.
- Lee, T. H., and Jan, F. H. (2019): Can community-based tourism contribute to sustainable development? Evidence from residents' perceptions of the sustainability, *Tourism Management Journal*, Vol. 70, pp. 368-380. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.09.003>.
- Lopez-Sanz, J.M., Penelas-Leguia, A., Gutierrez-Rodriguez., and Cuesta-Valino, P. (2021): Sustainable Development and Rural Tourism in Depopulated Areas, *Land*, Vol. 10, pp.1-18.
- Mathew, P.V., and Sreejesh, S. (2017): Impact of responsible tourism on destination sustainability and quality of life of community in tourism destinations, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, VOL.31, PP.83-89. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jhtm.2016.10.001>.
- Rosalina, P.D., Dupre, K., and Wang, Y. (2021): Rural tourism: A systematic literature review on definitions and challenges, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, Vol. 47, PP. 134-149.
- Wanf, R., Dai, M., Ou, Y., and Ma, X. (2021): Residents' happiness of life in rural tourism development, Residents' happiness of life in rural tourism development, *Journal of Destination Marketing & Management*, Vol. 20, pp.1-11.
- Yang, Yang, R., Chen, M.H., Su, Ch., Zhi, Y., AND Xi, J. (2021): Effects of rural revitalization on rural tourism, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, Vol. 47, PP. 35-45.